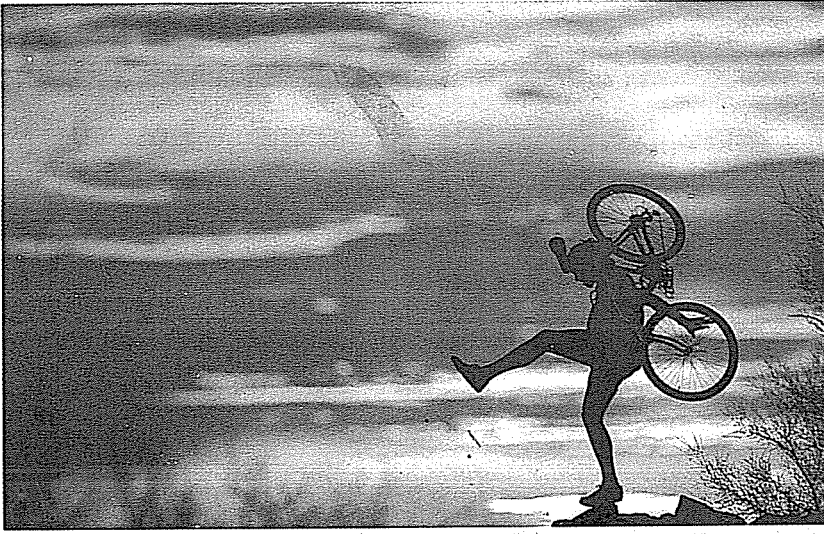

GENÇLİK DÖNEMİ ve EĞİTİMİ

D. Mehmet DOĞAN Ayşe Betül AKSU
Doç. Dr. Mehmet Emin AY Dr. Yurdağül MEHMEDOĞLU
Doç. Dr. Sabahattin ARIBAŞ Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜVEN
Yrd. Doç. Dr. M. Naci KULA Doç. Dr. Mustafa TAVUKÇUOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Mustafa KÖYLÜ Yrd. Doç. Dr. Erkan PERŞEMBE
Ar. Gör. Ahmet ALBAYRAK Doç. Dr. A. Nedim SERINSU
Doç. Dr. Mualla SELÇUK

BU KİTAP

İSLÂMÎ İLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI
TARAFINDAN HAZIRLANMIŞTIR

ENSAR NEŞRİYAT

GENÇLİK DÖNEMİNDE GÖRÜLEN BAZI ZARARLI MADDE ALIŞKANLIKLARI VE DİN EĞİTİMİ

A. Betül AKSU

U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü

Din Eğitimi Anabilim Dalı

Doktora Öğrencisi

A. GİRİŞ

1. Problem

Neden zararlı madde alışkanlıkları?

Zararlı madde alışkanlıkları yüzyılımızın en çok konuşulan konularından biridir. Sigara, alkol, uyuşturucu vb. zararlı maddelerin gerek fert gerek toplum bazında hangi tehlikeleri beraberinde getirdiği bugün büyük ölçüde bilinmektedir. Bununla birlikte, özellikle gençler arasında hızla yayılmakta olan zararlı madde alışkanlıkları, onları bu alışkanlıklara iten sebepler ve bu tip alışkanlıklardan kurtulma yolları araştırılması gereken hususlardır. Yeşilay, Amatem (Alkol ve Madde Bağımlılarını Tedavi Merkezi) ve Emniyet Müdürlüğü gibi birkaç kurum ve bazı psikolog ve psikiyatristlerin ele aldığı konu, bugün yeni açılımlara ihtiyaç duymaktadır.

Bu açılımı sağlayacak en önemli bilim dallarından birinin "Din Eğitimi Bilimi" olduğu kanaatindeyiz. Bir taraftan dinin temel kaynakları, diğer taraftan insanı konu alan bilim dallarıyla

ilişkili olan "Din Eğitimi"nin gencin psikolojisine uygun çözüm önerileri getirebileceğini düşünmekteyiz. Gençlerin büyük bir çoğunluğunun ruh dünyalarındaki boşluğu doldurur ümidiyle zararlı maddelere yöneldikleri bilinmektedir. İnsan ruhunun geliştirilmesinde ve eğitilmesinde büyük rol oynayan din ve din eğitimi bu noktada gençlerin en büyük dayanağı ve yardımcısıdır. Ayrıca onların zararlı madde alışkanlıklarına yönelmelerini önlemede ve bu tip alışkanlıkları olanların da tedavi edilmesinde son derecede etkili olabilir.

Dinin kişi üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda zihinde şu sorular oluşmaktadır: Gençlerin almakta oldukları din eğitimi onların zararlı madde alışkanlığını edinmelerini önlemede ne derece etkilidir? Sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanma alışkanlıkları yoğun din eğitimi alan gençler arasında mı, yoksa daha az din eğitimi alan gençler arasında mı daha yaygındır? Dinin gereklerini yapmak zararlı madde alışkanlıklarını önleyici bir faktör olarak düşünülebilir mi? Bu soruların her biri çözüme kavuşturulması gereken birer problem olarak karşımızda durmaktadır.¹

Amacımız:

* Şimdiye kadar psikolog ve psikiyatristlerin incelediği "Zararlı Madde Alışkanlıkları" konusunu din eğitimi biliminin de gündemine getirmek ve bu yolla probleme çözüm önerileri getirmek,

* Gençleri daha yakından tanıyarak, zararlı maddelere yönelme sebeplerini bizzat kendilerinden öğrenmek ve bu konudaki sorunlarını çözümleyebilecek öneriler getirmek,

* Zararlı madde alışkanlıklarına, yoğun din eğitimi alan gençlerin mi, yoksa daha az din eğitimi alanların mı daha fazla yönel-

1 Bu bildiri hazırlanırken, "Gençlik Döneminde Görülen Zararlı Alışkanlıklar ve Din Eğitimi" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 1998) adıyla yaptığımız Yüksek Lisans Tez çalışmasından büyük ölçüde istifade edilmiştir. Bazı bilgiler bu tezden aynen alınmış, bazı bilgilerden de fikir olarak yararlanılmıştır.

diğini tespit etmek ve neticede din eğitiminin zararlı madde alışkanlıkları edinmeye etkisini ortaya koymaktır.

Varsayımlarımız:

* Sigara, alkol, uyuşturucu vb. zararlı alışkanlıklar lise gençliği arasında gittikçe artan bir hızla yayılmaktadır.

* Sigara kullanma alışkanlığı hem İmam-Hatip Lisesi hem de Genel Lise öğrencilerinde oldukça yaygındır.

* Alkol kullanma alışkanlığı Genel Lise öğrencilerinde İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinden daha fazla görülmektedir.

* Uyuşturucu kullanma alışkanlığı Genel Lise öğrencilerinde İmam-Hatip Lisesi öğrencilerine nispeten daha fazladır.

* Dinin gereklerini yerine getiren gençlerde zararlı maddeleri kullanma oranı düşüktür.

* Ailelerin ekonomik durumu yükseldikçe, zararlı madde kullanma alışkanlıklarında da artış görülmektedir.

* Sigara, alkol, uyuşturucu kullanma alışkanlığı olan erkekler, aynı durumdaki kızlardan sayıca daha fazladır.

Araştırmanın Evreni ve Sınırları:

Varsayımlarımızın doğruluk oranını belirleyebilmek amacıyla yaptığımız araştırmamızda 1997-1998 eğitim-öğretim yılında Bursa il merkezindeki İmam-Hatip Liselerinin son sınıfında öğrenim gören 339 öğrenci, Genel Liselerde öğrenim gören 419 öğrenci olmak üzere toplam 758 gence anket uyguladık. Bu dönem gençlerine anket uygulamamızın sebebi, bu tip alışkanlıkları olan kimselerle karşılaşma, arkadaşlık kurma ve onlara özenme konusunda olmalarıdır.

Bu açıklamalardan sonra, öncelikle uyguladığımız anketimizi cevaplandıran gençler ve aileleri hakkında biraz daha geniş bilgiler verip, sonra da gençler arasında görülen zararlı madde alışkanlıklarının yaygınlık oranlarını ele alacağız.

2. Ankete Katılan Öğrenciler ve Aileleri İle İlgili Bazı Bilgiler

Cinsiyetleri:

Ankete katılan İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin 209 (% 62) u kız, 130 (% 38) u erkek, Genel Lise öğrencilerinin ise 221 (% 53) i kız, 198 (% 47) i erkektir. Dolayısıyla ankete katılan 758 öğrenciden 430 (% 57) u kız, 328 (% 43) i erkektir.

Yaşları:

İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin 181 (% 53) i 17, 75 (% 22) i 18, 62 (% 18) si 16, 21 (% 6) i ise 19 ve daha yukarısında yer alan yaş grubundandır. Genel Lise öğrencilerinin 250 (% 60) si 17, 112 (% 27) si 16, 54 (% 13) ü 18, 3 (% 0,72) ü 19 ve daha yukarısında yer alan yaş grubundandır. Yani anketi cevaplayan gençlerin çoğu 17, yarıdan azı 16 ve 18 yaşları arasındadır. 19 ve yukarısında yer alanlar oldukça azdır.

Anne ve Babalarının Öz-Üvey, Ölü veya Ayrı Oluşu:

İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin 333 (% 98) ünün annesi öz, Genel Lise öğrencilerinin 414 (% 99) ünün annesi özdür. Çok az sayıda öğrencinin annesi ölü ya da ayrı yaşamaktadır.

İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin 331 (% 98) inin babası öz, Genel Lise öğrencilerinin 401 (% 96) inin babası özdür. Çok az sayıda öğrencinin babası ölü, üvey ya da ayrı yaşamaktadır.

Ailelerinin Ekonomik Durumu:

Anketin uygulandığı dönem 1997 yılının Ocak ayı itibarıyla yaptığımız tesbitlere göre, gençlerin ailelerinin yarıya yakını 50-100 milyon arası gelir grubunda yer alırken, yarıdan azı 25-50 milyon, 100-150 milyon, 150-300 milyon gibi gelir gruplarında yer almıştır. Çok az sayıda aile ise, en alt sınır olan 25 milyondan az gelir grubu ile en üst sınır olan 300 milyondan fazla gelir grubunda yer almaktadır.

Annelerinin Öğrenim Durumu:

İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin 222 (% 66) sinin annesi ilkököl mezunu, 40 (% 12) inin annesi okur-yazar değil, 28 (% 8) inin annesi sadece okur-yazar, 27 (% 8) sinin annesi ortaokul mezunu, 16 (% 5) sınıfın annesi lise mezunu, 5 (% 2) inin annesi ise üniversite mezunudur. Genel Lise öğrencilerinin 153 (% 37) ünün annesi ilkököl mezunu, 86 (% 21) sınıfın annesi lise mezunu, 74 (% 18) ünün annesi ortaokul mezunu, 69 (% 17) unun annesi üniversite mezunudur. 20 (% 5) sinin annesi sadece okur-yazar, 16 (% 4) sınıfın annesi okur-yazar değildir. 1 (% 0,24) öğrencinin annesi ise akademisyendir.

Bu sonuçlara göre ankete katılan gençlerin annelerinin yarısı ilkököl mezunu, yarıya yakını ortaokul ve lise mezunu, az sayıda anne üniversite mezunu, okur-yazar olmayan ve yalnızca okur-yazar olan anneler ise çok küçük bir azınlık teşkil etmektedir.

Babalarının Öğrenim Durumu:

İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin 151 (% 45) inin babası ilkököl mezunu, 65 (% 19) inin babası üniversite mezunu, 54 (% 16) ünün babası lise mezunu, 44 (% 13) ünün babası ortaokul mezunu, 14 (% 4) ünün babası sadece okur-yazar, 5 (% 62) inin babası okur-yazar değildir. Genel Lise öğrencilerinin 135 (% 32) inin babası üniversite mezunu, 10 (% 24) unun babası ilkököl mezunu, 97 (% 23) sinin babası lise mezunu, 72 (% 71) sinin babası ortaokul mezunu, 9 (% 2) unun babası sadece okur-yazar, 2 (% 0,48) sinin babası okur-yazar değildir. Babası akademisyen olan 3 (% 0,72) öğrenci vardır.

Kısaca anketi cevaplandıran gençlerin, babalarının yarıya yakını ilkököl mezunu, yarıdan azı üniversite mezunudur. Ortaokul ve lise mezunu olanların toplamı yarıdan azdır. Babası okur-yazar olmayan, sadece okur-yazar olan ve akademisyen olanlar, çok küçük bir azınlık teşkil etmektedir.

B. LİSELİ GENÇLER ARASINDA GÖRÜLEN BAZI ZARARLI MADDE ALIŞKANLIKLARI İLE İLGİLİ TESPİT VE YORUMLAR

Öğrencilere, "liselerde zararlı madde alışkanlıklarının giderek yaygınlaştığı kanaatine katılıp katılmadıkları" konusunda bir soru yöneltmiştik.

İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin 299 (% 88) u lisede zararlı madde alışkanlıklarının gittikçe yaygınlaştığı kanaatinde iken, 9 (% 3) u bu görüşe katılmamaktadır. 31 (% 9) i böyle bir durumun farkında olmadığını söylemektedir.

Genel Lise öğrencilerinin de 365 (% 88,16) i liselerde zararlı madde alışkanlıklarının gittikçe yaygınlaştığını düşünürken, 11 (% 2,66) i bu görüşe katılmamaktadır. 38 (% 9) öğrenci ise durumun farkında olmadığını ifade etmektedir.

Görüldüğü gibi, sigara, alkol, uyuşturucu gibi zararlı madde alışkanlıklarının liselerde gün geçtikçe yaygınlaştığı konusunda İmam-Hatip Lisesi ve Genel Lise öğrencileri hemfikirdirler. Bu fikre sahip olan gençler muhtemelen, arkadaşlarını, çevrelerindeki insanları, yaşadıkları toplumu, belki de kendi durumlarını göz önünde bulundurmışlardır. Eğer çevrelerinde bu maddeleri kullananlara rastlamasalar ya da benzer durumları kendileri yaşamasalardı, farkında olmadıklarını beyan ederlerdi. Halbuki, bu düşüncedeki öğrenciler çok az sayıdadır. Bu görüşe katılmayan öğrenciler, zararlı madde alışkanlıklarının toplum genelinde yaygın olduğu, sadece liselerde yayılmadığını düşünerek böyle bir cevap vermiş olabilirler. Ya da bu gençlerin geldiği aile ve okul çevresinde zararlı madde alışkanlıklarının yaygın olmaması ve onların diğer gençleri kendi pozisyonlarında görmeleri sebep olarak gösterilebilir.

Günümüzde en çok konuşulan konulardan biri zararlı madde alışkanlıklarıdır. Son yıllarda yapılan araştırma ve çalışmalar, zararlı alışkanlıklar sorununun özellikle büyük kentlerde yaşayan, 17-25 yaş dilimi arasında gelir düzeyi yüksek ve düşük ailelerden gelen orta ve yüksek öğrenim gençliği arasında gelir düzeyi yük-

sek ve düşük ailelerden gelen orta ve yüksek öğrenim gençliği arasında önem kazanmaya başladığını göstermiştir.

Meselâ; 1978-1980 yılları arasında uyuşturucu madde kullanmaya kışkırtma suçundan cezalandırılanların sayısı iki kat artmış, bu artış 1981-1982 yıllarında da aynı oranda sürmüştür.² Nitekim zararlı madde alışkanlıkları konusunda basında yer alan haberler de durumun ciddiyetini ifade etmektedir.³ Bu tespitlerin üzerinden on yıldan fazla bir zaman geçmiştir. Bu süre zarfında toplumsal sorunlar daha da büyümüş, özellikle medyanın kitleleri yönlendirme açısından gücü oldukça artmış, bunun sonucunda da gençlerin zararlı madde alışkanlıkları edinebilmesi madde alışkanlıklarının yaygınlaşması konusunda bugün gelinen nokta hiç de şaşırtıcı değildir.

1- Sigara Kullanma Durumu

Tablo: 1 Öğrencilerin Sigara Kullanma Oranları

Sigara Kullanma Dur.	İHL sayı/339	%	GL sayı/419	%	Toplam/758	%
Sigara tiryakisi	29	9	48	12	77	10
Arasına sig. kullanıyor	80	24	86	21	166	22
Sigara kullanmıyor	226	67	282	67	508	68
Cevapsız	4	—	3	—	7	—

Yeşilay'ın ve Dünya Sağlık Örgütü'nün özenle üzerinde durduğu birinci konu sigaradır. Çünkü sigara, temini de kolay olduğu için erken yaşlarda içilmeye başlanmaktadır. Araştırmalara göre sigaraya başlamak için en tehlikeli yaş 13-16 yaşları arasındadır. Özenti ve arkadaş teşviki ile dudağa götürülen sigara bir süre sonra alışkanlığa dönüşebilmektedir. Avrupa ülkelerinde sigara içme nisbeti % 20 ile % 25 arasındadır. Türkiye'de ise maalesef % 40'dır. En acı tarafı da her yıl orta dereceli okullardan 500 bin tiryakinin bu orduya katılmasıdır.⁴ Tablo 1'de görüldüğü gibi "Sigara

2 Köknel, Özcan, *Alkolden Eroine Kişilikten Kaçış*, s. 710.

3 16.4.1984 tarihli Bulvar Gazetesi'nde şu haber yer almaktadır: "MEB ve Spor Bakanı Vehbi Dinçerler, ortaokul seviyesindeki gençlerin öğle tenefüsünde büfeye giderek bira içtiklerini, bu hususta resmî tespitlerin olduğunu ifade etti."

4 Yeşilay Dergisi, TYCGM, s. 32.

kullanıyor musunuz?" sorusuna İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinden 29 (% 9) u evet, tiryakiyim derken, 80 (% 24) i arasına kullandığını belirtmiş, 226 (% 67) öğrenci de sigara kullanmadığını söylemiştir. İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin yarısından çoğu sigara kullanmamaktadır. Fakat sigara kullanan öğrencilerin sayısı hiç de azımsanabilecek ölçüde değildir. Genel Lise öğrencilerinin ise 48 (% 12) i tiryaki olduğunu söylerken, 86 (% 21) si arasına içtiğini, 282 (% 67) si ise sigara kullanmadığını belirtmiştir. Genel Lise öğrencilerinin de yarısından çoğu sigara kullanmazken, yine kayda değer miktarda öğrenci de sigara kullanmaktadır.

Sigara kullanma durumu itibariyle, İmam-Hatip Lisesi ve Genel Lise öğrencileri arasında bariz bir fark görülmektedir. Yalnız sigara tiryakisi olan Genel Lise öğrencileri İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinden biraz fazladır. Burada, "Genel Lise öğrencilerine göre daha fazla din eğitimi alan İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin dinî gerekçelerle zararlı bir madde olan sigaradan uzak durmaları gerekmez miydi?" sorusu gündeme gelmektedir. Zira İslâm'a göre kişinin kendisine ve çevresine zarar vermeye hakkı yoktur. Öyleyse İmam-Hatip Lisesi öğrencileri aldıkları yoğun din eğitimine rağmen, neden sigaradan uzak durmamaktadırlar? Bu soruya verilebilecek cevaplar çok yönlü olabilir.

Öncelikle gençlerin aldıkları din eğitiminin içerdiği konular itibariyle genci sigara alışkanlığından uzak tutacak şekilde vermediğini düşünmekteyiz. Genç, namaz kılmadığı, oruç tutmadığı zaman işlediği günahı, kendisine ve çevresine zarar verdiği zaman da işlediği kanaatine henüz ulaşamamıştır. İslâm'ın insana verdiği değer, muhtemelen gençlere yeterince kavratılmamıştır. Dersler hayata dönük bir şekilde anlatılmak yerine, genellikle kaynaklarda yer alan bilgilerin ezberletilmesi şeklinde olmaktadır. Genç çocukluktan beri en önemli eğitim yeri olan ailede de, dinin bu konuya bakış açısı iknâ edici bir tarzda dile getirilememektedir.

Din âlimlerimiz ise, sigara için açık ve kesin hükümler bulunmadığından dolayı, içkide olduğu şekilde bu konuda kesin hüküm vermekten kaçınmışlardır. Bu açıktan yararlanan halk istediği gibi davranmakta, bu rahatlık gence de sirayet etmektedir. Genç, dinin bu konuda bir hükmü olmadığını kendine gerekçe gösterebilmektedir.

Ayrıca din eğitimcisi sıfatıyla gençlerle muhatap olan öğretmenlerin pek çoğunun da, sigara kullanarak kötü örnek oldukları bilinmektedir. Genç, kendisini dinî yönden yetiştirmeye çalışan kişinin bile sigara içtiğini gördüğünde bu alışkanlığın dinî boyutunu hesaba katmamaktadır. Bu konuda kendisine yapılan tavsiye ve öğütler de herhangi bir yaptırım gücü taşımadığı için etkili olamamaktadır. Şunu da belirtmek gerekir ki, İmam-Hatip Lisesi öğrencisi de diğer okullardaki arkadaşları gibi genç bir insandır. Çelişkiler, heyecanlar ve mücadeleler dönemi olan gençlik çağında hayatı tanımaya çalışan tecrübesiz bir insan... Dolayısıyla diğer gençler gibi, İmam-Hatip Lisesi öğrencisi olan gençler de hata yapabilir, yaşlıları gibi merak, taklit, büyüklere benzeme isteği, sıkıntılarından kaçma, baskı altında yetişmiş olma, arkadaşlarından etkilenme gibi nedenlerle sigara ile tanışabilir ve zamanla onu en yakın dost olarak benimseyebilirler.

Yapılan detay analizinde erkeklerin, kızlardan daha fazla sigara kullandığı tespit edilmiştir. Ailenin ekonomik durumu ile gencin sigara kullanması arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmış, ailenin ekonomik durumu yükseldikçe, gencin sigara kullanma oranında da yükselme olduğu görülmüştür. Gencin dinin gereklerini yapması ile sigara kullanması arasındaki ilişki araştırıldığında ortaya çıkan tablo şudur: Dinin gereklerini tam olarak yerine getirme oranı yükseldikçe sigara kullanma oranı düşmektedir. Dinin gereklerini tam olarak yerine getirme çabasında olan gençler, sigaranın dinî hükmünü anlamış olsalar gerek ki, sigara kullanmamaktadırlar. Bu durumda istikrarlı olan dinî davranışların sigara kullanmayı engellediği düşünülebilir.

Diğer taraftan, dinin gereklerini bazen yapıp bazen yapmayanlar, sigara kullanmama konusunda titiz değildirler. Hatta en çok sigara kullananlar ve hatta sigara tiryakileri bu gruptan çıkmaktadır. Bu gençlerin, hayatlarının her safhasına dini sokmadıkları, dolayısıyla dinin sigaraya bakış açısını ya düşünmedikleri ya da düşünüp, öğrenip de kayıtsız kaldıkları söylenebilir.

2- Alkollü İçki Kullanma Durumu

a. Gençlerin Alkollü İçki Kullanma Oranları

Değişik araştırmalar, sigarada olduğu gibi alkole başlama yaşının da her geçen gün düştüğünü göstermektedir. Ankara Tıp Fakültesi'nde alkol nedeniyle yatan hastaların % 80'inin 15-25 yaşları arasında alkole başladığı görülmüştür. Alkol yüzünden tedavi gören hastaların % 17'si 15-25 yaşları arasındadır.⁵ Gençler genellikle 15 yaşlarından itibaren liseye başladığına göre, bu alışkanlık lise yıllarında filizlenmektedir. Biz, lise öğrencilerine uyguladığımız anketimizde gençlerin alkollü içki kullanıp kullanmadıklarını öğrenmek istedik. Sonuçta İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin 13 (% 4) ünün alkol kullandığı, 324 (% 96) ünün kullanmadığı tespit edilmiştir. Genel Lise öğrencilerinin ise 194 (% 49) ü alkol kullanmakta, 204 (% 51) ü kullanmamaktadır.

Görüldüğü gibi İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinden alkol kullananların sayısı oldukça azdır. Genel Lise öğrencilerinin ise aşağı-yukarı yarısı alkol kullanmaktadır. Bu, oldukça yüksek bir rakamdır. Bu durum şöyle de ifade edilebilir: Yoğun din eğitimi alan gençler, daha az din eğitimi alanlar kadar alkole itibar etmemektedir.

Bunun çeşitli sebepleri vardır: Öncelikle İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin ailelerinin dinî inanç ve dinî vecibeleri yerine getirme bakımından, Genel Lise öğrencilerinin ailelerinden daha titiz davrandığı görülmektedir. Bu ailelerin çocuklarını dinî konularda yetiştirme bakımından daha başarılı olma ihtimali büyüktür. Hal böyle olunca da mânen kendilerini rahat ve huzurlu hisseden gençlerin, bağımlılık yapan maddelere sarılarak onlarda huzuru araması gibi bir durum söz konusu olamaz. Zaten gençlerin çoğu kendini âdeta bir boşlukta hissederek, bu boşluğu doldurabilme ümidiyle zararlı maddelere yönelmektedir. Kalpteki boşluğu din dolduruyorsa, başka yollara yönelmek zaten söz konusu olmayacaktır. Bu konuda dinin alkole bakışı ve bu bakış açısının din eğitimi alan gençlere yansımaları da söz konusudur.

5 Doğan, Yıldırım B., "Alkol ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı" Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı, s. 23.

İslâm, alkollü içkilerin kullanımını yasaklamıştır. Bu yasaklama tedrici olarak gerçekleştirilmiş, nazil olan son âyet-i kerime ile konu netlik kazanmıştır. *"Ey iman edenler! İçki, kumar, tapmaya mahsus dikili taşlar, fal okları ancak şeytan işi pisliklerdir. Bunlardan sakının ki, kurtuluşa eresiniz. Şeytan şüphesiz, içki ve kumar yüzünden aranıza düşmanlık ve kin sokmak ve sizi Allah'ı anmaktan, namazı kılmaktan alıkoymak ister. Artık bundan vazgeçtiniz değil mi?"*⁶ Ayrıca konuyla ilgili Hz. Peygamber'in (s.a.v.) çok sayıda hadis-i şerifleri vardır.⁷

İmam-Hatip Lisesi öğrencileri konuyla ilgili âyet ve hadislerle, dinî hükümlerle fıkıh, tefsir, hadis gibi derslerde yüzyüze gelmektedir. Buna ilave olarak, bu öğrenciler dinî inançları olan ailelerden gelmiş ve dinin bu konuya bakış açısını önceden öğrenmişlerdir. Belki hepsinin ailesi bilinçli Müslüman modeli çizememektedir. Fakat alkol kullanımını hoş karşılayan aile sayısı da yok denecek kadar azdır. Zaten İmam-Hatip Liselerinde öğrenim gören gençlerin ailelerinde alkol kullanımı son derece az görülmektedir. Neticede hem ailelerini bu tip maddelerden hoşlanmayan insanlar olarak gören, hem de bu konuda aile ve okulda din eğitimi alan gençler alkolden uzak durmaktadır.

Tablo: 2 Gençlerin Alkol Kullanma Oranları

Alkol Kullanma Dur.	İHL sayı/339	%	GL sayı/419	%	Toplam/758	%
Alkol kullanıyor	13	4	1994	49	207	28
Alkol kullanmıyor	324	96	204	51	528	72
Cevapsız	2	—	21	—	23	—

Ailelerinin alkol aldıklarını bilmesi konusunda da 8 öğrenci "Hayır bilmezler" derken, "Bilseler şiddetli tepki gösterirler" diyen 2 öğrenci vardır. 1 öğrenci "Kendi isteğime bırakırlar" seçeneğini işaretlemiş, 1 öğrenci de ailece içtiklerini ifade etmiştir. "Başka" seçeneğini işaretleyen 1 öğrenci ise "Biliyorlardı. Bu sorunu birlikte aştık, artık kullanmıyorum" şeklinde cevap vermiştir.

Alkol kullanma sebebi olarak İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin 2'si üzüntü ve problemlerini unutmayı, 2'si arkadaşlarının

6 Kur'an-ı Kerim, Mâide, 5/90-91.

7 İbn Hanbel, 2/16-29-31-105-134-138, Müslim, Eşribe 83; Tirmizî, Eşribe 1, İbn Mâce, Eşribe 9.

tekliflerini reddedememeyi gerekçe göstermişlerdir. 3 öğrenci ise bazen üzüntülerini unutmak, bazen daha neşeli olmak, bazen bir işe başlarken cesaret kazanmak bazen de arkadaşlarının tekliflerini reddedememekten dolayı içtiklerini söylemişlerdir. 6 öğrenci de "Başka" seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu seçeneği işaretleyenler de "Merak", "Bazı özel günleri kutlamak" gibi cevaplar vermişlerdir.

Genel Lise öğrencilerinden 107'si ailesinin kendisinin alkol kullandığını bildiğini ve özel günlerde içmesine izin verdiğini belirtmiştir. 34 öğrenci bu durumu ailesinin bilmediğini, 22 öğrenci ailesinin bu konuda kendisini serbest bıraktığını, 1 öğrenci ise ailesiyle birlikte içtiğini, 3 öğrenci alkol aldığı bilirse ailesinden şiddetli tepki göreceğini söylemiştir. 27 öğrenci ise "Başka" seçeneğini işaretlemiştir. Bu seçeneği işaretleyen öğrenciler ise "İçtiğimi bilirler, ama içmemi istemezler", "Babam biliyor, annem bilirse iyi şeyler olmaz", "Sadece ağabeyim biliyor" gibi cevaplar vermişlerdir.

Genel Lise öğrencileri alkol kullanma sebeplerini şöyle dile getirmektedir: 1 öğrenci, bir işe başlarken cesaret kazanmak için, 20 öğrenci, üzüntü ve problemlerini unutmak için, 17 öğrenci, arkadaşlarının tekliflerini reddedemedikleri için, 32 öğrenci, daha neşeli ve keyifli olmak için alkol almaktadır. 50 öğrenci ise bazen üzüntülerinden, bazen daha neşeli ve keyifli olmak için, bazen de arkadaşlarının tekliflerini reddedemedikleri için alkol aldıklarını söylemişlerdir. "Başka" seçeneğini işaretleyen 67 öğrenci şu cevabı vermişlerdir: "Bazı özel günleri kutlamak", "Topluluğa uymak", "Özel günlerde aileme eşlik etmek", "Stres nedeniyle", "Tadına bakmak", "Sevdiğim kişi yüzünden", "Tadını seviyorum", "Zevk için", "Zaman zaman canım içki içmek istiyor."

Genel Lise öğrencilerinin çoğunun anne ve babası, dinî inançları olan insanlardır. Bununla birlikte dinî inançları olmayan az sayıda anne-babalar da vardır. Dinî inancı olmayan anne ve babalardan, çocuklarına din eğitimi vermeleri beklenemez. Dinî inancı olan, ibadetlerini de zaman zaman yerine getiren ailelerin bir kısmı dinin alkole bakış açısını çocuğuna iyice öğretmekte, bundan daha önemlisi, dinin onun ruhunun gıdalandırılmasını temin etmekte iken, bir kısmı da dinî konularda bilgi verse bile çocuğunun

yanında alkol kullandığı için etkili olamamaktadır. Nitekim Genel Lise öğrencilerinin ailelerinde alkol kullanımı oldukça fazladır. Ayrıca haftada 1 saatlik Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi'nde de alkol kullanımının dinî boyutu yeterince izah edilememektedir. Çünkü genç, neden ve niçinler üzerinde durmakta, bu durumda 1 saatlik din dersi yeterli olmamaktadır. Herhangi bir izah ve alternatif getirmeksizin sadece "haram" demek, bir yarar sağlamamaktadır. Genel Lise öğrencileri, genellikle dinî vecibeleri yerine getirmek bakımından daha serbest çevrelerden gelmektedirler. Kokteyller, kutlamalar, doğum günü partileri bu gençlerin geldiği çevrede büyük yer tutmaktadır. Elbette bu tür toplantılarda alkol de büyük bir yer işgal etmektedir. Ayrıca bu gençler, serbest zamanlarını geçirmek için disko, bar, cafe gibi yerlere gitmektedirler. Böylece bu mekânlarda merak, özentî, taklit veya arkadaşlara mahcup olmamak düşüncesiyle alkol kullanabilmektedirler.

Alkol kullanımı konusunda medyanın da çok büyük tesiri olduğu bilinmektedir. Nitekim her dizi ve filmde ekranlara gelen alkol kullanma sahneleri gençleri olumsuz yönde etkilemektedir.

Sigara, alkol, uyuşturucu gibi zararlı madde alışkanlıklarının başlangıcında teşvik edici unsur olabilen kız-erkek diyalogunun İmam-Hatip Lisesi öğrencileri arasında çok ileri boyutta olmaması da, onları alkolden koruyan bir unsur olarak görülebilir. Genel Lise öğrencileri arasında kız-erkek diyalogu daha da gelişmiştir. Farklı cinsten olan gençler, birlikte çeşitli eğlence yerlerine ve kutlamalara gitmektedirler. Kız-erkek arkadaşlığının ilerlemesinin doğal bir sonucu; karşı cinse kendini ispat etme, üstün ve güçlü göstermektir. Alkol kullanımı ise, günümüzde bir üstünlük sembolü ve ayrıcalık gibi görülmekte ve gösterilmektedir. Bu duygu ve düşüncelerle dolu olan genç, alkol kullanmayı zaruret gibi görebilmektedir. Ayrıca yapılan detay analizinde erkeklerin kızlardan daha fazla alkol kullandığı tespit edilmiştir. Sigara kullanımı ile alkol kullanımı arasındaki ilişki araştırıldığında şu tablo ortaya çıkmaktadır: Gençlerde sigara kullanımı arttıkça alkol kullanımı da artmakta; sigara kullanan gençlerin büyük bir bölümü aynı zamanda alkol kullanmaktadır. Yani sigara kullanımı ile alkol kullanımı arasında yakın bir ilişki görülmektedir. Zararlı madde alışkanlıklarının tutsağı olmada sigara bir basamak teşkil

etmektedir. Sigara ile deşarj olacağını düşünen genç, bunu sağla-yamayınca alkole yönelebilmektedir. Ya da sigara kullanan genç-ler bir araya geldiklerinde sigara ve alkolün bulunduğu mekânla-ra gitmekte, böylece alkol kullanımında tıpkı sigara kullanımı gibi normal karşılımladıklarıdır.

Gencin alkol kullanmasıyla ailenin ekonomik durumu arasın-da da ilişki olduğu görülmektedir. Alt ve orta gelir grubunda yer alan ailelerin çocukları daha az alkol kullanırken, ekonomik yük-seldikçe alkol kullanma oranı da yükselmektedir. Maddî durumu iyi olan aile çocukları daha çok alkol kullanmaktadır. Alkollü içki-leri kullanabilmek, satın alabilecek maddî güce sahip olmayı ge-rektirir. Bu gençler de, maddî problemleri olmadığı için alkollü iç-kileri rahatlıkla satın alabilmektedirler. Ayrıca maddî güç, diskol-lar gibi alkollü içkilerin bolca bulunduğu yerlere de rahatlıkla gir-melerine, paralarını diledikleri yerlere harcamalarına fırsat ver-mektedir.

Dinin gereklerini tam olarak yapma ile alkol kullanma ara-sında ilişki olduğu görülmektedir. Dinin gereklerini (ibâdet) yap-maya özen gösteren gençler alkol kullanmama, dinin gereklerini yapmayanlar da alkol kullanma eğilimindedirler. Fakat dinin ge-reklerini bazen yerine getiren, bazen yerine getirmeyen gençler-den alkol kullananların kullanmayanlardan fazla olduğu tesbit edilmiştir. Dinin gereklerini bazen yapıp bazen yapmama, dinî davranışlarda tutarsızlık işareti olarak görülmektedir. Böyle tu-tarsızlık içinde olanların dinin her hükmünü yerine getirmeleri beklenemez. Bu gençler dinin gerektirdiği bazı davranışları ya-parken, alkol içmeme gibi bir davranışı da yapmaktadırlar.

b. Gençlerin Alkollü İçki Kullanmaktan Dolayı Günahkârlık Duygusuna Kapılıp Kapılmadıkları

Alkol kullandığını ifade eden 13 İmam-Hatip Lisesi öğrenci-sinden 9'u günahkârlık duygusuna kapıldığını, 3'ü böyle bir şey hissetmediğini, 1'i ise alkolün haram olduğuna inanmadığını ifade etmektedir. 2 öğrenci ise bu soruya cevap vermemeyi tercih etmiş-tir. Alkol almadığını söyleyen 324 (% 96) öğrenci vardır.

Genel Lise öğrencilerinden 103 (% 26) ü günahkârlık duygu-suna kapıldığını, 59 (% 15) u böyle bir şey hissetmediğini, 19 (%

49) u ise alkolün haram olduğuna inanmadığını söylemektedir. Alkol kullanmadığını söyleyen 204 (% 53) öğrenci vardır.

Görüldüğü gibi İmam-Hatip Lisesi'nde alkolün haram olduğuna inanmayan yalnızca 1 öğrenci varken, Genel Lise'de bu sayı 19'a çıkmaktadır. İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin 9'u alkol aldıktan sonra kendini günahkâr hissederken, Genel Lise öğrencilerinin 103'ü böyle bir hisse kapılmaktadır. Hem İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin, hem de Genel Lise öğrencilerinin çoğunun kendilerini günahkâr hissetmeleri, bu gençlerin kendi durumlarından rahatsızlık duyduklarının, yaptıkları işten vicdanen huzursuz olduklarının bir göstergesidir. Bu gençler; ya arkadaşlarının, ya sorunlarının ya da yetiştikleri çevrenin kurbanı olarak alkole başlamışlardır. İyi bir çevre ve iyi bir eğitim ile bu alışkanlıklardan vazgeçirilmeleri mümkün olabilir.

Ayrıca içlerinde oluşan günahkârlık hissi, dinî duygularının bir neticesidir. İster yoğun, ister daha az din eğitimi alsın, gençlerin çoğu din duygusunu muhafaza etmektedir. Bu din duygusunun geliştirilmesi ve zararlı alışkanlıklardan kurtarılmasında kullanılması, din eğitimiyle mümkündür. Bu konuda gençlik psikolojisini iyi bilen ve gençlere yardım elini uzatarak gayret gösteren din eğitimcilerinin başarılı olacakları âşikârdır.

3- Uyuşturucu Madde Kullanma Durumu

a. Öğrencilerin Uyuşturucu Madde Kullanma Oranları

Tablo: 3 Gençlerin Uyuşturucu Madde Kullanma Oranları

Uyuşturucu Kul. Dur.	İHL sayı/339	%	GL sayı/419	%	Toplam/758	%
Uyuş. Mad. Kullanıyor	1	0.30	8	2	9	1
Uyuş. Mad. Kullanmıyor	333	99	404	98	737	98
Cevapsız	5	—	7	—	12	—

İmam-Hatip Lisesi öğrencileri arasında şimdiye kadar esrar, eroin, morfin, marijuana, LSD vb. maddelerden kullanan 1 (% 0.30)

0,30) kişi olmasına karşılık, Genel Lise öğrencilerinden bu maddeleri kullanan 8 (% 2) kişidir.

Ülkemizde uyuşturucu maddelerinin alım-satımı kanunen yasaktır. Uyuşturucu maddelerin kullanıldığı düşünülen mekânlar ise, narkotik ekipleri tarafından sürekli denetlenmektedir. Hal böyle olunca da uyuşturucu madde kullanan gençlerin bunu itiraf etmesi kolay değildir. Nitekim biz de bu çalışmayı yaparken uyuşturucu madde kullanımının liselerde yaygınlaştığı konusunda çok çeşitli duyumlar aldık. Gençlerin bizzat kendileri de sigara, alkol ve uyuşturucu alışkanlığının gittikçe yaygınlaştığı fikrindedirler. Bununla birlikte, ülkemizde 1980'de uyuşturucu madde kullanma suçundan yakalanan 3414 kişiden 1747'sini 16-30 yaş grubunda yer alan gençler teşkil etmektedir.⁸ Eğlencenin had safhada olduğunu, gençlere sürekli olarak kötü örnek olan kişilerin sanatçı sıfatıyla takdim edildiğini göz önünde bulundurduğumuzda, günümüzde bu durumun daha kötü olması muhtemeldir.

Dinimizce uyuşturucu maddelerin "haram"lığı isimleri zikredilerek belirtilmiş değildir. Fakat "... Sarhoşluk veren her şey haramdır" hükmüne alkolle birlikte uyuşturucu da girdiğinden dolayı aynı hükme tâbi olmaktadır. Hatta uyuşturucu maddelerin bir kısmının alkolden daha zararlı ve etkili olduğu bir gerçektir. Bununla birlikte, gerek halk gerekse gençler bunun şuurunda değildirler. Gencin uyuşturucudan medet ummasını önlemede, onun gönlünü doyuracak din eğitiminin yanısıra, dinin bu konuya bakış açısını da öğretmek gerekmektedir.

İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinden 1 kişi uyuşturucu kullanırken, Genel Lisede bu sayı 8'e çıkmaktadır. Bu demektir ki, uyuşturucunun zararını ve dinî hükmünü gözdardı eden İmam-Hatip Liselerinde 1 öğrenci varken, bunun farkında olmayan veya hiçe sayan Genel Liselerde 8 öğrenci vardır. Biz Genel Lise öğrencilerinden uyuşturucu kullananların sayısının burada çıkandan daha fazla olduğunu tahmin etmekteyiz. Zira bu gençlerin dinlenmek ve eğlenmek için gittikleri yerler, geldikleri çevre itibariyle âdeta katılmak zorunda bırakıldıkları kutlamalar, arkadaş çevreleri vb. faktörlerin onları uyuşturucuya yöneltebilecek nitelikte olduğunu düşünmekteyiz.

8 Kapaklıkaya, İbrahim, *Uyuşturucu ve Gençlik*, s. 130.

Uyuşturucu madde kullanan gençlere bunun sebebi sorulduğunda şu cevaplar alınmıştır: Uyuşturucu madde kullandığını belirten İmam-Hatip Lisesi öğrencisi buna sebep olarak, ailevî sıkıntılarından uzaklaşma isteğini gerekçe olarak göstermektedir. Genel Lise öğrencilerinin ise 4'ü meraktan, 3'ü kutlamalarda teklif edildiğinden dolayı, 1'i de ruh dünyasına yenilik getirmek için uyuşturucu madde kullandığını söylemiştir.

Yapılan detay analizinde uyuşturucuya yönelik erkeklerin kızlardan daha fazla olduğu görülmüştür. Uyuşturucu kullanımı ile sigara ve alkol kullanımı arasında yakın bir bağ olduğu tespit edilmiştir. Buradan şu sonuca ulaşabiliriz: Zararlı madde alışkanlıklarının ilk kademesi sigara, ikincisi alkol, sonuncusu da uyuşturucudur. Gençler her üç maddeyi de aşağı-yukarı aynı gerekçelerle kullanmaktadırlar. Sigarada aradığını yeterince bulamama durumu gençleri alkole, daha fazla kendinden geçmek ve yaşanan ortamdan kendini soyutlamak arzusu da uyuşturucuya yöneltmektedir. Dolayısıyla uyuşturucu maddelerin kullanımına gösterilen tepki, sigara ve alkollü içkilere de gösterilmelidir.

Ailenin gelir durumu ile gencin uyuşturucu madde kullanımı arasında bir ilişki görülmektedir. En alt gelir grubunda yer alıp da uyuşturucu madde kullanan yoktur. Diğer yandan gelir gruplarında aşağı-yukarı eşit dağılım vardır. Buradan gelir durumu çok aşağılarda yer alan ailelerin çocuklarının uyuşturucu madde kullanmadığı neticesine ulaşılabilir.

Dinin gereklerini tamamen yerine getirme ile uyuşturucu madde kullanma arasında bir ilişkinin mevcut olduğu görülmüştür. Dinin gereklerini tam olarak yerine getirme oranı yükseldikçe uyuşturucu kullanma oranı düşmektedir. Buna karşılık, dinin gereklerini bazen yapıp aynı zamanda uyuşturucu kullananlar, kullanmayanlardan daha fazladır. Bu gençler dinin bazı gereklerini yapıp bazısını gözardı ettiğine göre, uyuşturucu konusunda da dinin bakışını gözardı ettikleri düşünülebilir.

b. Gençlerin Uyuşturucu Madde Kullanmaktan Pişmanlık Duyup Duymadıkları

Uyuşturucu madde kullanan İmam-Hatip Lisesi öğrencisi, bu durumdan pişmanlık duyduğunu ifade etmiştir. Genel Lise öğrencilerinden ise bu maddeleri kullanmakta olan 1 kişi pişmanlık duymakta, 6 kişi bu durumdan herhangi bir pişmanlık duygusuna kapılmamaktadır.

Genel Lise öğrencilerinden çoğunun uyuşturucu madde kullanmaktan dolayı pişmanlık duymaması çok manidardır. Demek ki bu öğrenciler yaptıkları hatanın farkında değillerdir. İnsanın yaptığı hatanın farkında olması, bu hatalara son vermek için elzemdir.

C. SONUÇ VE ÖNERİLER

1- Sonuç

Biz, değerlendirmelerimizin sonunda çalışmaya başlarken ortaya koyduğumuz varsayımların doğrulandığını gördük. Tahmin ettiğimiz gibi liselerde zararlı madde kullanma alışkanlıkları hızla yayılmakta, sigara konusunda yoğun din eğitimi alan İmam-Hatip Lisesi öğrencileri ile daha az dinî eğitim alan Genel Lise öğrencileri arasında fark görülmemektedir. Bu durumun dinin insan sağlığına verdiği önem ve dinin sigaraya bakışının yeterince anlaşılmasından, bununla birlikte ister İmam-Hatip Lisesi, ister Genel Lise öğrencileri olsun yaşanan gençlik çağının toplumdan çabuk etkilenen bir dönem olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Çevrelerinde, arkadaşlarında, medyada bu kadar eli sigaralı insanı bir arada gören gençler bir noktada dinî kültürleri de olsa kendilerine hâkim olamamaktadırlar. Fakat alkol kullanımı konusunda gerek İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin yetiştiği çevrenin alkolla pek içli-dışlı olmamasından dolayı, gerekse dinin alkolle bakış açısı ve alkolün zararlarının bizzat müşahade edilebilir olmasından dolayı; İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinde alkol kullan-

ma oranı, Genel Lise öğrencilerinkinden düşüktür. Bununla birlikte ister İmam-Hatip Lisesi, ister Genel Lise öğrencisi olsun alkol alan gençlerin çoğu bu maddeyi aldıktan sonra zaman zaman günahkârlık duygusuna kapılmaktadır. Bu da gençlerdeki vicdan ve din duygusunun –çevrenin olumsuz etkilerine rağmen– henüz körelmediğine bir işaret olabilir.

Uyuşturucu madde kullanımı konusunda ise, İmam-Hatip Liselerinde sadece 1 öğrenci bu maddeleri kullandığını söylerken, Genel Liselerde bu sayı 8'e çıkmaktadır. Uyuşturucu madde kullanan İmam-Hatip Lisesi öğrencisi bu durumdan pişmanlık duymaktadır. Genel Lise öğrencilerinin ise çoğunun bundan pişmanlık duymaması yaptıkları şeyi normal karşılımları ya da bağımlı oldukları için bunu kurtuluş vesilesi saymalarından kaynaklanmaktadır.

Dinin gereklerini yerine getiren gençlerde zararlı maddelere yönelme oranı düşüktür. Buradan dinin zararlı maddeleri kullanmayı engellemede olumlu bir etkiye sahip olduğu, bu maddeleri kullanma alışkanlığının önlenmesinde din müessesesinden istifade edilebileceği neticesini çıkarabiliriz.

Ailelerin maddî durumu yükseldikçe, gençlerin zararlı maddelere daha fazla yöneldiği tespit edilmiştir. Ayrıca zararlı maddeleri kullanan erkeklerin sayıca kızlardan daha fazla olduğu da tespitlerimiz arasında yer almaktadır.

Netice itibariyle şunları söyleyebiliriz: Sigara, alkol, uyuşturucu gibi zararlı madde alışkanlıkları içinde bizce en zararlı olan alkol ve uyuşturucu alışkanlığı İmam-Hatip Lisesine nispetle Genel Liselerde daha yaygındır. Yani yoğun din eğitimi alan gençler, daha az din eğitimi alanlara göre daha düşük oranda zararlı maddeleri kullanmaktadırlar. Dolayısıyla zararlı madde alışkanlıkları sorununa çözüm üretmek isteyen kimseler, "din eğitimi bilimi"nin verilerini de gözönünde bulundurmalıdırlar.

2- Öneriler

Zararlı alışkanlıklar konusunda din eğitiminden iki türlü istifade edilebileceğini düşünüyoruz: İlk olarak zararlı alışkanlıkla-

rın edinilmesini engellemede; ikinci olarak da zararlı alışkanlıkları olan gençlerin, bu alışkanlıklardan kurtulmasında...

Zararlı alışkanlıkların edinilmesini engellemede din eğitiminin şöyle yararlanılabilir:

a. Çocuk dünyaya geldiği andan itibaren, ona sevgi ve merhamet hisleriyle yaklaşılmalı, onu hırçınlığa sevkedecek davranışlardan kaçınılmalıdır. Zira küçükken sevgi ve şefkâttan mahrum olmak, gençlik ve yetişkinlik döneminde kişilerin kendilerine ve çevrelerindeki insanlara karşı merhametsiz davranmalarına sebebiyet verebilmektedir.

b. Çocukluk dönemi boyunca, Allah'ın insanları yarattığı, onları çok sevdiği ve pek çok nimeti verdiği, insanların gizli ve açık her tür hareketini gördüğü ve her zaman kötülüklerden uzaklaşıp, iyi davranışlarda bulunulmasını istediği anlatılmalıdır. Allah'ın iyi insanları sevdiği telkin edilmelidir.

c. Özellikle, insan şahsiyetinin, hayatın ilk beş-altı yılında şekillendiği unutulmamalı. Çocuk konuşmaya başladığı andan itibaren Allah ve Hz. Peygamber'in ismi öğretilmeli ve Allah sevgisi aşılanmalıdır. Daha sonraki yıllarda dinin ibadet boyutu çocuğu sıkmadan, onun psikolojisine uygun bir şekilde anlatılmalı ve öğretilmelidir.

d. Anne ve baba da çocuğa öğrettiklerini önce kendileri uygulamalı, çocuğun yanında yalan söylemek, birbirine kötü davranmak gibi davranışlarda bulunmamalıdır.

e. Okula başladığı andan itibaren de, gelişim özelliklerine uygun bir din eğitimi verilmeli, derslerde iyilik yapan insanların mükâfatlandırıldığı, çevrelerine zarar verenlerin mutsuz olduğu ve sevilmediğini konu alan hikâyeler okunmalı veya anlatılmalıdır.

f. Okulda verilen din eğitimi birtakım ifadelerin ezberletilmesinden ibaret olmamalıdır. Televizyon, video, slayt gibi araçlardan istifade ederek çocukların gözlerine hitap edilmeli, izletilen dramlarla duygularına da seslenilmelidir.

g. Ergenlik döneminden itibaren, her konuda olduğu gibi dinî konularda da anlayışlı olunmalı, sorduğu her soru onun zihin ya-

pısına uygun bir şekilde cevaplandırılmalı, kesinlikle sert davranılmamalıdır.

h. Sigara, alkol ve uyuşturucuların insan ve toplum sağlığı için zararlı olduğu, genç beyinleri öldürmeyi hedefleyen maddeler olduğu ve dinin de insan mutluluğu için varolan bir müessese olması hasebiyle bunlara karşı tavır aldığı ebeveyn ve öğretmenler tarafından anlatılmalıdır.

i. Zararlı alışkanlıkların yaptığı tahribatla ilgili olarak doktorların, psikiyatristlerin ve din eğitimcilerinin hep birlikte gençleri bilgilendirdiği panel ve sempozyumlar düzenlenmelidir.

j. Okullarda kurulan rehberlik servisleri aracılığıyla, gencin sorunları tespit edilip çözüm önerilerinde bulunularak, böyle anlarda zararlı maddelere yönelmeleri önlenmeli, bedeninin, kendisine bir emanet olduğu, dünya hayatındaki sıkıntıların ahirette bir mükâfatı olduğu, çekilen sıkıntıların olgunlaşma sürecinin bir başlangıcı olduğu ifade edilmelidir.

k. Din derslerinde genç sahabîlerden, onların yaşadığı problemlerden ve bunları sabır, dua ve gayret ile aştıklarından bahsedilmeli, böylece sorunlu anlarında yapabilecekleri alternatif fiiller sunulmalıdır.

l. Dinin, meşrû olmak şartıyla eğlenceye olumsuz bakmadığı, dinî prensipleri gözardı etmeden arkadaşlarıyla eğlenebilecekleri, enstrüman çalmak, spor yapmak gibi faydalı alışkanlıklar edinerek değerlendirilebilecekleri anlatılmalı, gençler faydalı sosyal aktivitelere yönlendirilmelidir. Böylece zaman geçirmek, eğlenmek gibi bahanelerle gidip, zararlı alışkanlıklar edinerek döndükleri mekânlara yönelmelerine engel olunmaya çalışılmalıdır.

m. Gençlere zararlı alışkanlıklara yönelmemelerini öğütlerken en çok dikkat edilmesi gereken husus, sebeplerini ve mantıkî izahını kabul ettirmeye çalışılmaktır. Zira onlar soyut düşünebilmekte, izahsız, açıklamasız hiçbir şeye doğrudan itaat yolunu benimsememektedirler. Onlara dinî emir ve yasaklar zinciri gibi göstermek hem dinden soğutmakta hem de zararlı alışkanlıklar noktasında belki de beklenenin tam tersini yapmaya yöneltebilmektedir.

Zararlı alışkanlıkları olan gençler için şunlar yapılabılır:

a. Bu tip gençler alışkanlıklarından dolayı kınanmamalı, kötülenmemeli, şahsiyetleri değil, alışkanlıklarının yanlış ve kötü oluşu üzerinde durulmalıdır.

b. Her insanın hata yapabileceği, hataları telâfi etmek için, dinde "tevbe" yolu olduğu, bir daha aynı yanlışını yapmamak şartıyla işlenen günahların affedilip, insanların tertemiz ve günahsız kabul edileceği anlatılmalıdır.

c. Daha önce zararlı alışkanlıkları olup, tevbe eden ve yepyeni bir hayata başlayan, dinî öğretilere dönüş yapan insanlara konferanslar verdirilmelidir. Bu insanlar, sanatçı, sporcu gibi gençlerin ilgi duyduğu şahıslar olursa daha da faydalı olabilir.

d. Allah'ın insana irade verdiği ve bu irade ile gayretin birleştirilmesi neticesinde insanların her zorluğu atlabileceği, asr-ı saadette yaşayıp kötü alışkanlıkları olan insanların bu alışkanlıklarından nasıl kurtulduğu anlatılmalıdır.

e. Okul haricinde gençler için sohbetler, mûsikî, dinî mûsikî konserleri düzenlenmeli, gençlerin dinin insan ruhunu tatmin ediş vasıtalarını tanınması sağlanmalı, onları iyi alışkanlıkları olan yaşlılarıyla tanıştırmak için çeşitli sosyal faaliyetler düzenlenmelidir. Zira arkadaş çevrelerini değiştirmede için, bu maddeleri bırakan pek çok genç tekrar eski hâline dönmektedir.

KAYNAKLAR

Doğan, Yıldırım B.; "Alkol ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı", *Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı*, M.E.B. Yay., Konya, 1987.

Kapaklıkaya, İbrahim; *Uyuşturucu ve Gençlik*, Yeni Asya Yay., İstanbul, 1986.

Köknel, Özcan; *Alkolden Eroine Kişilikten Kaçış*, Altın Kitaplar Yay., İstanbul, 1983.

Kur'an-ı Kerim.

Vensinck, E.Y.; "Mu'cemü'l-Müfehres li-Elfâzı'n-Nebevî, (Concordance), Beril Matbaası, Leyden, 1943.

Yeşilay Dergisi, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Genel Merkezi, Sayı 704, İstanbul, 1992.